

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 2 (105)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 2 (105)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 821.161.2 : 821.111(73)
DOI 10.35433/philology.2 (105).2025.19-27

БОГИНЯ З ГОЛОСОМ СМЕРТНОЇ. ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОБРАЗУ ЦИРЦЕЇ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В. С. Білявська*

У статті на прикладі романів Мідлен Міллер "Цирцея" та Володимира Єрмоленка "Ловець океану. Історія Одиссея" проаналізовано особливості інтерпретації античного образу чарівниці Цирцеї в сучасній літературі. З'ясовано, що цей образ належить до найбільш динамічних, оскільки впродовж віків трансформувався та зазнавав еволюційних змін, проте до сталих атрибутивних ознак, які залишають його впізнаваним, зараховуємо наявність магічних здібностей, пов'язаних зі здатністю Цирцеї варити чарівне зілля, упокорювати природу, а також перетворювати людей на тварин, мотив, який безпосередньо пов'язаний з історією Одиссея.

Спільним для романів двох авторів є наділення чаклунки складною людською психологією, що дає змогу значно розширити межі сприйняття цього образу та вивести його на рівень глибинного універсального коду. М. Міллер, обираючи жанр роману-виховання, зосереджує увагу на пошукові головною героїнею власного шляху та доланні перешкод. Одним із ключових аспектів роману стане прийняття Цирцеєю власної ідентичності, що корелюватиметься з мотивом вивільнення сил та отримання бажаної свободи. Образ володарки Ееї символічно розкриватиметься через стихію повітря та своєрідну антропоніміку. У романі "Ловець океану. Історія Одиссея" також представлено образ Цирцеї, який відзначається динамізмом, проте в основі лежить філософське осмислення автором наріжних концептів людського буття, серед яких – щастя, пам'ять, забуття, гріх та його спокута, які інтерпретуються за посередництвом історії, розказаної Одиссеем. В. Єрмоленко по-новому представляє класичний мотив метаморфоз, значно ускладнивши мотивацію героїні. Його Цирцея керуватиметься не помстою, а милосердям: перетворюючи людей на тварин, вона забирає в них почуття провини та біль, із яким вони не могли існувати.

Ключові слова: антична міфологія, гомеровський епос, роман, Цирцея, Одиссей.

* кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератури і методик їх навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
wiktor11288@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4450-2278

A GODDESS WITH THE VOICE OF A MORTAL. RETHINKING THE IMAGE OF CIRCE IN MODERN LITERATURE

Biliavska V. S.

The article, using the example of the novels by Madeline Miller "Circe" and Volodymyr Yermolenko "The Ocean Catcher. The History of the Odysseus" contains the interpretation analysis of the ancient imagery of the sorceress Circe in modern literature. It states that this image is one of the most dynamic, since over the centuries it has been transformed and undergone evolutionary changes, however, among the stable attributive features that leave it recognizable, we include the presence of magical abilities associated with Circe's ability to brew magic potions, subdue nature, and also turn people into animals, a motif that is directly related to the story of Odysseus.

Common to the novels of both authors is the endowment of the sorceress with a complex human psychology, which enables significant expansion of the perception boundaries for this image and bring it to the level of a deep universal code. M. Miller, choosing the genre of the educational novel, focuses on the main character's search for her own path and overcoming obstacles. One of the key aspects of the novel will be Circe's acceptance of her own identity, which will correlate with the motive of releasing her strength and obtaining the desired freedom. The image of the owner of Eea will be symbolically revealed through the element of air and a kind of anthroponymy. In the novel "The Ocean Catcher. The Story of the Odysseus" also presents the image of Circe, which is marked by dynamism, but it is based on the author's philosophical understanding of the cornerstone concepts of human existence, including happiness, memory, oblivion, sin and its redemption, which are interpreted through the story told by Odysseus. V. Yermolenko presents the classic motif of metamorphosis in a new way, significantly complicating the motivation of the heroine: his Circe will be guided not by revenge, but by mercy: by turning people into animals, she took away from them the feelings of guilt and pain with which they could not exist.

Keywords: ancient mythology, Homeric epic, novel, Circe, Odysseus.

Постановка наукової проблеми.

Звернення до міфологічних сюжетів крізь призму ре- та деконструкції усталених моделей становить невід'ємну частину сучасного літературного процесу, про що свідчить, до прикладу, активне функціонування, починаючи з 1999 року й до сьогодні, міжнародного проекту "Canongate Myth Series", завданням якого стало нове прочитання й осучаснення міфу. Як стверджує Г. Улюра, "мегаамбітний проект мав би включати сто романів. 2013 року вийшла вісімнадцять книжка. Офіційно та серія ще триває, серед її романів склалося навдивовижу багато хітів" [10]. Відомі сюжети розглядають із сучасної перспективи, а герої реінтерпретуються із застосуванням новітніх методологій.

Репрезентуючи актуальну тенденцію, 2017 року з'являється "Цирцея", другий роман американської дослідниці античної літератури та письменниці М. Міллер (перший – "Пісня Ахілла" побачила світ 2011 року), який отримав низку

престижних нагород. Того самого року був виданий і "Ловець океану. Історія Одиссея" – дебютний і поки єдиний роман українського філософа, есеїста, перекладача В. Єрмоленка. Об'єднує ці два тексти образ Цирцеї, який дає змогу, з одного боку, провести паралелі з класичним античним сюжетом, а з іншого – виокремити домінанти, прикметні риси, якими її наділив кожен із сучасних авторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одна з фундаментальних праць, присвячених вивченню трансформації образу Цирцеї в європейській культурі, літературі та мистецтві, – дослідження "Transformations of Circe: The History of an Enchantress" Дж. Ярналл [14]. Польська літературознавиця Й. Гняди в статті "Kirke o trującym czarze. Wizerunek mitologicznej czarodziejki w literaturze i sztuce przełomu XIX i XX wieku" зосередилася на особливостях інтерпретації античного образу Цирцеї в літературі й мистецтві модернізму [13]. Роман М. Міллер в українському літературознавстві

досліджено в праці О. Манойлової як спроба ретелінгу відомого античного сюжету "крізь оптику сучасного автора і читача, із використанням феміністичної та постмодерної лінз" [8: 329]. "Ловець океану. Історія Одиссея" В. Єрмоленка розглянуто з позиції дослідження наративних форми репрезентації внутрішнього світу героя (Т. Гребенюк) [3], крізь призму деконструкції моделі мандрівника та воїна (Г. Косарева) [5] і як сиквел гомерівського епосу з поглибленням філософських доміант (С. Ленська) [7]. Роман "Цирцея" М. Міллер і "Ловець океану. Історія Одиссея" В. Єрмоленка не ставали об'єктом порівняльного зіставлення на рівні інтерпретації античного образу, що й зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті полягає в порівнянні переосмисленого образу Цирцеї, оприявленого в сучасній літературі, з його класичним виявом часів античності, а також у встановленні особливостей інтерпретації, властивих кожному з авторів.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Образ Цирцеї – один із найбільш динамічних у європейській літературі й культурі зокрема, оскільки від античності й до наших днів зазнав значних еволюційних і трансформаційних змін. Без розуміння його характерних рис, які домінували в різні епохи, неможливо повною мірою досягнути його сучасне прочитання.

У гомерівському епосі Цирцея виконувала другорядну роль, приборкання її чар становило одне з численних випробувань Одиссея, а поразка й підкорення мали утвердити непереможну силу розуму царя Ітаки, який не можуть протистояти ані смертні, ані боги. В образі володарки Ееї підкреслено її красу, зокрема волосся, та голос – "ясномовна" [2: 115], що буде майстерно обіграно в романі М. Міллер, а основним атрибутом стане чаша з "лихим зіллям" [2: 117], та здатність перетворювати людей у

тварин. Е. М. Клерк у дослідженні "Fable and Song in Italy" [12] доводить існування більш раннього, проте вже популярного образу чарівниці, який у Гомера представлений у постатях, що дублюються, – Цирцеї та Каліпсо. Обидві мають подібні портретні характеристики, своїми чарами намагаються затримати Одиссея, а також двох обіцяють не нашкодити герою. Овідій у "Метаморфозах", окрім відомого гомерівського сюжету, згадує й більш ранній фрагмент про обернення Цирцеєю німфи Скілли в чудовисько через засліплення помстою за "зневажену пристрась" [9: 234] до Главка. У середньовіччі образ Цирцеї буде реінтерпретований і "представлений під різними назвами та масками" [12: 93], серед яких, наприклад, фея Морґана з легенд артурівського циклу. Особливий інтерес до образу Цирцеї проявився в мистецтві епохи модернізму. Образ Цирцеї, як стверджує Й. Гняди, "функціонував в уяві митців межі ХІХ – ХХ століття як зразковий приклад *femme fatale*, феноменально красивої і небезпечної жінки, що спокушає і веде до загибелі. Чоловік перед нею поставав істотою слабкою, повністю упокороною; він у сліпому обожнюванні горнувся до неї, бажаючи відчувати хоча б крихту її любові, навіть ціною суворої кари" [13: 110]. У Ш. Бодлера в його знаменитій збірці "Квіти зла" в поезії "Подорож", що розпочинає останній цикл "Смерть", підкреслено згубу, яку несе донька Геліоса випадковим мандрівникам:

Одні від підлої вітчизни бігти раді,
Домівки рідної жажнувшись; декотрі
Жіночих пахоців улеглі вбивчій
владі,

В Цирцеїних очах втонулі звіздарі
<...> [1: 176]

Лише слідування власній меті та продовження обраного шляху дає змогу подорожньому "не вподібнитись тваринному поріддю" [1: 176].

Сучасна література представляє кардинально модифікований образ чарівниці з Ееї. В однойменному

романі М. Міллер, який, за визначенням О. Майнойлової, є "зразком цілком традиційного жанру роману виховання" [8: 330], представлено шлях Цирцеї від її дитинства. Вона від народження відчуває свою відмінність. Її батьки – Геліос-Сонце та океаніда Перса – утілюють протилежні стихії вогню та води, водночас Цирцея не належить до жодної з них. Божественна сутність батька обпікала й ранила, а від матері віяло холодною байдужістю: "усе моє життя – сутінь і глибінь, але я не належу до водних глибин. Я створіння, яке замкнено в них" [10: 27]. Одним із ключових аспектів роману стане пошук та прийняття головною героїнею своєї ідентичності, що корелюватиметься з мотивом вивільнення сил та отримання бажаної свободи. Саме стихія повітря буде визначати шлях Цирцеї до власної сутності навіть на рівні просторових характеристик: від відсутності свободи та права вибору, що породжують задуху підземелля дому батька Геліоса на початку роману, до власного острова Еєї, який, обмежений водами моря, мав би стати в'язницею у вигнанні, проте дарує волю творчості й розкриття потенціалу. Фінал цілком закономірний: оскільки головна героїня віднайшла себе, вона залишає острів, щоб мати змогу рухатися далі в цілком необмеженому просторі.

Стихія повітря обігрується протягом розвитку сюжету також і на рівні антропоніміки, яка буде тісно пов'язана з тваринним світом, зокрема з птахами. Ім'я Цирцеї, яким її нарекли під час народження за "жовті очі й дивний писклявий плач" [10: 10], означає "Соколиця", волосся смугасте, наче в рисі, що є натяком на її хижацьку сутність та силу в майбутньому, незважаючи на позірну слабкість і позицію жертви на початку. Найближчою особою, з якою вона відчуватиме спорідненість, буде її брат Еет – "Орел", який перший із родини пізнає силу чародійства. "До чого подібна твоя божественність?" [10: 31] – із цього питання Еета почнеться

пошук Цирцеєю себе. "Як вітри над проваллям. Чайка, яка кричить у гнізді" [10: 31]. Проте така відповідь не вдовольняє брата.

– Як мушля, – сказала я.

– Ага! – похитав він пальцем у повітрі. – Мушля устриці чи слимака?

– Слимака.

– І що в тій мушлі? Слимак?

– Нічого, – відказала я. – Повітря.

– Це не те саме, сказав він. Ніщо – це порожнеча, а повітря – те, що заповнює все решту. Це віддих, життя і дух, слова, які ми говоримо [10: 31–32].

Саме в заклинаннях, правильно сплєтених словах, таїтиметься справжня сутність Цирцеї, а через підкорену стихію повітря вона відчуватиме небезпеку, загрозу, велике зло, як у випадку з Медеею та Ясоном: "Я відчувала це. Повітря погустішало, вкриваючи масною важкістю все довкола. Міазма – так це називали. Нечистість. Вона поставала з незмитих злочинів, непокори богам і неосвяченого пролиття крові. <...> ця річ була сильніша: огидлива, повзуча нечистота" [10: 164].

Порівняння з чайкою розкриє глибинні сенси сутності героїні, зацентрує на її дуальності. Неприємний для богів голос Цирцеї "писклявий, як у чайки" [10: 95], те, що не прийме Еет, виявиться звичним людським голосом. "Богиня з голосом смертної" [10: 95] – разом з усвідомленням і прийняттям власної інакшості Цирцея відчує силу. Соколиця, дитя богів і чайка, яка дозволяє розуміти та відчувати смертних, а отже, і співчувати, – дві грані Цирцеї, які однаковою мірою становитимуть її сутність. Спорідненість, побудовану на подібному зіткненні божественного та людського, вона відчуватиме й у Гермеса – посланця богів. Саме він розкриє таємницю голосу Цирцеї й довгий час залишатиметься на Еєї єдиним другом.

Співчуття смертним і розуміння їх споріднить Цирцею з Прометеєм, якому вона єдина наважиться

допомогти. У цьому вони протиставлятимуться решті богів, для яких люди просто іграшки, "дикі мішки гнилого м'яса" [10: 10], від яких потрібні лише жертви й молитви. На думку О. Манойлової, "момент зустрічі Цирцеї і Прометея – класичний вияв мотиву двійництва. Два персонажі зустрічаються, щоб сказати/показати одне одному і читачеві щось важливе, щось донині незбагненне, оприявнити непомічене чи приховане. <...> Цирцея повторює долю Прометея. І повторює свідомо. Що робить її долю не даністю чи фатумом, а її вибором" [10: 331].

Бажання свободи та відчуття провини й відповідальності за власні творіння зближують Цирцею, вигнанницю острова Ееї, з Дедалом, "дивом у світі смертних" [10: 106], митцем, ув'язненим на Криті царем Міносом та Пасифаєю. Чари головної героїні породили чудовисько Скіллу, а мистецтво Дедала привело у світ Мінотавра.

Якщо у вимірі гомерівського епосу Цирцея була однією з пригод Одиссея, лише частиною історії, лихою чаклункою, яка була змушена підкоритися хитромудрості й здатися на його милість, ("горда чарівниця, яка впала перед мечем героя і благає про милосердя" [10: 208]), то в романі М. Міллер син Лаерта та Антіклеї розкриває ті грані таланту та сутності чарівниці, про які вона сама не здогадувалася.

Ключовим елементом є перетворення Цирцеєю чоловіків, із поміж них і друзів Одиссея, на свиней. Така метаморфоза-покарання – пряма відповідь на вчинене насильство, на те зло, яке чужинці принесли із собою на острів. Авторка не виходить за межі розуміння цієї ситуації як вишуканої помсти героїні, хоча й розкриває глибинну мотивацію вибору для перетворення саме в цю тварину: "Зачаклувавши чергову ватагу, я дивилася, як вони рохкають і кувікають у свинарні, перечіляючись одне через одного, одурівши від жаху. Вони страх як ненавиділи й, цю нову тласту плоть, свої тонкі розщеплені

ратиці, розпухлі животи, що волочилися по земному бруду. То були приниження, наруга. Їм страх як бракувало рук, причандалів, яких уживають люди, щоб упокорювати світ" [10: 198]. Співзвучною є думка Дж. Ярналл, яка стверджує, що "в поширеній сьогодні думці, свині жадібні, позбавлені гідності, нечестиві: найнижча каста в загоні. Ідея використовувати їх для будь-якої духовної або релігійної мети здається гротескною. Свині, як ми звикли думати, є найкращими прикладами тілесності. Коли Цирцея перетворює грецьких моряків на свиней, ми бачимо, що вона не лише перетворює їхню гладку шкіру на щетинисте тіло, але й позбавляє їх будь-якої гідності та контролю, караючи їх долею, гіршою за смерть. Ув'язнення їхньої людської свідомості в тілах, нездатних її виразити, здається особливо витонченим прийомом помсти" [14: 43]. Проте подібне прочитання дає підстави говорити про нашарування більш пізніх культурних стереотипів, оскільки в Давній Греції, як стверджує Й. Гняди, свині впродовж тисячоліть належали до сфери *sacrum* і вважалися священними тваринами Деметри, кров яких здатна очищати, а тому перетворення на цю тварину надає ситуації дещо іншого сенсу. Показовим у цьому контексті є й приклад ритуалу звільнення Медеї та Ясона від гріху вбивства Абсірта, спадкоємця царя Колхіди, що здійснила Цирцея за допомогою диму, вогню, води та крові свині. Метаморфоза греків у свиней в епосі Гомера має "сакральний характер та ознаки релігійної ініціації" [13: 8], оскільки чужинці, повернувши свою подобу за допомогою хитроців Одиссея, набралися вітальних сил і "Знов вони стали людьми, красивішими навіть, ніж доти, Вищими трохи на зріст і молодшими стали на вигляд" [2: 123].

Образ Одиссея корелюється в романі з проблемою пам'яті та забуття. "Я запропонувала йому змити ті шрами. Він похитав головою: "Як я тоді впізнаю себе?" [10: 217]. Чим більше

Цирцея пізнавала Одиссея, тим ближчою ставала до людської сутності себе. "Одіссей, син Лаерта, великий мандрівник, цар хитрості й омани, тисячі плутощів. Він показав мені свої шрами й навзаєм дозволив мені вдати, що я не маю жодних" [10: 239]. Саме з Телемахом, нащадком Одиссея, вона відречеться від своєї божественності й обере життя простої смертної.

У романі В. Єрмоленка "Ловець океану. Історія Одиссея", який, за висловом С. Ленської, становить собою філософський сиквел гомерівського епосу [7: 51], оповідь вибудована довкола постаті легендарного царя Ітаки. Цирцею, яка є однією з ключових постатей класичного сюжету, автор докорінно перестворює, що стає важливим етапом у спокутуванні головним героєм власної провини та віднайдення дороги до себе. Оскільки перед нами вчена деконструкція засадничого міфу європейської культури [6], що серед іншого передбачає докорінну зміну перспективи, Одиссей змушений долати пройдений шлях у зворотному напрямку, від Ітаки до Трої, реалізуючи, за висловом Г. Косаревої, мотив колоцентричності/оберненості його подорожі як повернення та віднайдення свого дому [5: 39]. Герой удруге стикається з уже знайомими посталями. Це дає змогу зіставити ситуацію до (переживання подій уперше) і після (рефлексія, зміна позиції, можливість вчинити правильно).

Ключем до розкриття сутності чарівниці з Еєї в цьому романі стануть її ж слова, які вона часто повторювала: "Звірі знають більше, ніж люди, тому вони мовчать" [4: 106]. Цирцея, перебуваючи на зіткненні божественного та людського, не належить до жодного зі світів, проте дозволяє іншим побачити цю тонку грань: "На її острові Одиссей відчув межі людського. Він побачив людей, які стають звірами, а потім знову стають людьми. Щось ламалося в них після цього. Щось у їхній мові і в їхньому погляді ламалося після цього"

[4: 106]. Лиха чаклунка, яка в класичному сюжеті своєю силою обертає чоловіків на свиней, глумлячись над їхньою жалюгідною ницістю, на сторінках роману перетворюється в істоту, здатну забрати чужий всеохопний біль і подарувати забуття, а разом із ним такий бажаний спокій.

В. Єрмоленко майстерно заманює читача у своєрідну гру, презентуючи спочатку Цирцею в образі *femme fatale*, ще звичному для творчості європейських модерністів, які ставили чарівницю з Еєї в один ряд із Ліліт, Саломією чи навіть із міфологічною Сфінкс. Цирцея – це "холодна жінка з поглядом, схожим на укуси скорпіона" [4: 110], яка наділена красою та демонічною силою, позбавляє чоловіка здатності опиратися її бажанням, упокорює його й врешті призводить до незворотного: "Одіссей не став звіром, як його воїни. Він не став істотою з іншим тілом. Він не став істотою без мови, з іншим голосом, з іншим запахом. Але він утратив свою волю. Цирцея випила з нього здатність чинити спротив випила кількома ковтками" [4: 108].

Сутність Одиссея полягає в розказуванні та переосмисленні власної історії, уплетенні до неї оповідей інших героїв, що на сторінках роману нерозривно пов'язано з проблемою щастя, пам'яті, забуття та радості впізнавання, які перебувають між собою у складному взаємозв'язку. Світоглядна парадигма Одиссея базується на такій моделі: якщо тебе впізнали, отже, ти існуєш; ти розказав свою історію, і її не забули, отже, ти існував, і тебе пам'ятатимуть, що, зі свого боку, наближає до відчуття щастя. "Щастя – це пам'ять про те, що з'єднає тебе з іншим. З'єднає тебе лише з ним одним" [4: 115], що є можливим лише за умови поєднання двох історій, чого Одиссеєві під час першого візиту на острів Еєя не судилося пізнати.

Підкоривши своїй волі, спокусивши, подарувавши насолоду й ілюзію спільної історії, після кожної ночі, проведеної разом, чарівниця його не

впізнавала: "Цирцея стала частиною моєї історії. Але я так і не став частиною її історії" [4: 117]. для Одиссея історія дорівнює життю, тому якщо немає одного, не буде й іншого. Цирцея перетвориться на його найбільший страх: "Ким є Цирцея? Тільки згодом відповідь увійшла в мою душу. Швидко, як блискавка, як раптовий дощ. Вродливою жінкою, так. Чарівницею, так. Спокусливим тілом, так. Але є ще одне, важливіше. Цирцея – це рана забування. Біль забування про тебе. Цирцея – це жах, що тебе не впізнають. Що тебе більше не згадають. Що твою історію стерто, як сліди на піску, які стирає море, безкрає жорстоке море" [4: 117].

В. Єрмоленко також по-новому представляє класичний мотив метаморфоз: усі тварини, які населяли острів Еея, а не лише свині, колись були людьми. Цирцея не мала на меті познущатися з чужинців, помститися за потривожений спокій чи принесене до її дому зло, відбираючи людську сутність, вона забирала в них почуття провини та біль, з яким вони не могли існувати, адже "коли ти звір, ти все пам'ятаєш, але вже не осуджуєш себе. Твоє тіло в тебе забрали, твоє серце в тебе забрали, обличчя твоє тобі вже не належить. Твій внутрішній суддя покинув тебе" [4: 125]. "Мої гості", – так вона їх називала. Лише раз на рік уночі звірі могли повернути власну подобу й розповісти історію, подарувати своє минуле, тому вони зробили Одиссея літописцем їхньої пам'яті, щоб "бути почутими і впізнаними, стати частиною історії світу" [4: 124].

Автор, змінивши образ Цирцеї, відходить від трактування лише в системі координат модернізму, адже її чари мають на меті позбавити смертних від болю, подарувати надію, що зближує її з Прометеем. Вона позбавляла пам'яті людей, але те саме вона робила й із собою. Смертні змінили богів, зблизивши їх зі своєю сутністю, бо люди – це істоти з історією, які прагнуть "Бути поруч із кимось, хто знає тебе. Хто впізнає тебе.

Хто простить тобі. Бути поруч із кимось, частиною кого ти став. Історією кого ти став" [4: 132]. Чарівна квітка молі не лише подарували звільнення Одиссеєві, але також повернула спогади Цирцеї.

Під час другого візиту мандрівника Цирцея розповіла власну історію забуття й повернення своїх спогадів. Вона звільнила всіх бранців Еєї, повернувши їм людську подобу. Лише тоді Одиссей зумів наблизитися до осягнення істинного єства чарівниці та власної місії: "Я починав розуміти біль цієї жінки, яка здавалася мені колись машиною без серця, що лише спокушає і знищує. Вона взяла сорок пам'ятей у своє серце. Сорока душам вона дала притулок у звірячих тілах. Вона дала їм відпочити. Вона подарувала ніч їхнім життям, за якою мав прийти ранок. Інакше би вони збожеволіли. Тепер їхні пам'яті впали дощем на мої плечі. Вони зрослися з моєю душею, вони стали частиною моєї історії..." [4: 137].

Висновки й перспективи дослідження. Отже, М. Міллер і В. Єрмоленко значно відходять від класичного античного сюжету гомерівського епосу, де Цирцея поставала лихою чарівницею, якою керують бажання помсти та прагнення завдати болю, а перемогти її може лише сила та мудрість Одиссея. Американська письменниця вибудувала складний шлях чарівниці від нікому не потрібної, чужої усюди, однієї і тисячі подібних істот, яка не усвідомлює величі своєї внутрішньої сили, до Цирцеї, володарки Еєї, якій підвладні всі таємниці буття. Взаємозв'язки з Еетом, Гермесом, Дедалом та Одиссеєм розкривають різні грані її особистості, а усвідомлення власної дуальної природи дає змогу героїні віднайти себе. В. Єрмоленко, вдаючись до деконструкції класичного образу Одиссея, по-новому розкриває й героїв, які дотичні до історії мандрівника, зокрема й чарівниці. Розуміння щастя для Одиссея, а отже, і для Цирцеї, нерозривно пов'язане з пам'яттю та радістю впізнавання, а

життя дорівнює розказаній історії. Двох авторів об'єднує прагнення наблизити далекий образ легендарної чаклунки до сучасного читача, оприявнити людський вимір її екзистенції та відкрити нові

інтерпретаційні виміри. Перспективним видається дослідження образів і сюжетів античної міфології, переосмислених сучасними авторами, крізь призму новітніх методологій та актуальної проблематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бодлер Ш. Поезії. Київ: Дніпро, 1999. 272 с.
2. Гомер Одиссея. Харків: Фоліо, 2023. 576 с.
3. Гребенюк Т. Наративні форми репрезентації внутрішнього світу героя в романі Володимира Єрмоленка "Ловець океану. Історія Одиссея". *Сучасні проблеми мовознавства і літературознавства*. Ужгород, 2018. Вип. 23. С. 90–94.
4. Єрмоленко В. Ловець океану. Історія Одиссея. Львів: Видавництво Старого Лева, 2023. 216 с.
5. Косарева Г. "Новий Одиссей": деконструкція моделі мандрівника і воїна (на матеріалі роману Володимира Єрмоленка "Ловець океану: історія Одиссея"). *Наукові праці. Філологія. Літературознавство*. 2018. Том 316. № 304. С. 39–43.
6. Коцарев О. Міф про Одиссея: українська деконструкція. Володимир Єрмоленко представив роман "Ловець океану". *День*. 15.06.2017. URL: <https://day.kyiv.ua/article/ukrayintsi-chytayte/mif-pro-odisseya-ukrayinska-dekonstruktsiya>. (дата звернення: 10.09.2025).
7. Ленська С. Роман В. Єрмоленка "Ловець океану. Історія Одиссея" як філософський сіквел гомерівського епосу. *Folia Philologica*. 2022. № 4. С. 51–57.
8. Манойлова О. Роман Медлін Міллер "Цирцея" як ретелінг античного сюжету в сучасній літературі. *Міжнародний науковий журнал "Грааль науки"*. 2022. № 23. С. 329–333.
9. Метаморфози: [поема] / Публій Овідій Назон; пер. з латини Андрій Содомора. Львів: Апіорі, 2019. 519 с.
10. Міллер М. Цирцея; пер. з англ. О. Гладкого. Харків: Віват, 2024. 400 с.
11. Улюра Г. Інанно, під час підземних обрядів мовчи! *Посестри. Часопис*. 2024. № 111. URL: <https://posestry.eu/zhurnal/no-111/statya/inanno-pid-chas-pidzemnykh-obryadiv-movchy> (дата звернення: 15.09.2025).
12. Clerke E. M. Fable and Song in Italy. London: Grant Richards, 1899. 260 p.
13. Gniady J. Kirke o trującym czarze. Wizerunek mitologicznej czarodziejki w literaturze i sztuce przełomu XIX i XX wieku. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Literackie*. 2015. Nr 55. S. 95–110.
14. Yarnall J. Transformations of Circe: The History of an Enchantress. University of Illinois Press: Urbana and Chicago, 1994. 245 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bodler, Sh. (1999). Poezii. [Poetry]. Kyiv: Dnipro. 272 p. [in Ukrainian].
2. Homer, (2023). Odisseia. [Odyssey]. Kharkiv: Folio. 576 p. [in Ukrainian].
3. Hrebeniuk, T. (2018). Naratyvni formy reprezentatsii vnutrishnoho svitu heroia v romani Volodymyra Yermolenka "Lovets okeanu. Istoriia Odisseia". [Narrative forms of representation of the inner world of the hero in Volodymyr Yermolenko's novel "The Ocean catcher. The story of Odysseus"]. *Suchasni problemy movoznavstva i literaturoznavstva – Modern problems of linguistics and literary studies*. Vol. 23. Pp. 90–94 [in Ukrainian].
4. Yermolenko, V. (2017). *Lovets okeanu. Istoriia Odisseia* ["The Ocean catcher. The story of Odysseus"]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
5. Kosarieva, H. (2018). "Novyi Odissei": dekonstruktsiia modeli mandrivnyka i voina (na materialy romanu Volodymyra Yermolenka "Lovets okeanu: istoriia Odisseia")

- ["The New Odysseus": deconstruction of the traveler and warrior model (based on the novel "The Ocean Catcher: The Story of Odysseus" by Volodymyr Yermolenko)]. *Naukovi pratsi. Filolohiia. Literaturознаvstvo – Scientific works. Philology. Literary studies*. Vol. 316. № 304. Pp. 39–43 [in Ukrainian].
6. Kotsarev, O. (2017). Mif pro Odisseia: ukrainska dekonstruktsiia. Volodymyr Yermolenko predstaviv roman "Lovets okeanu" [The myth of Odysseus: Ukrainian deconstruction. Volodymyr Yermolenko presented the novel "The Ocean Catcher"]. *Den'*. 15.06. Access mode: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/mif-pro-odisseya-ukrayinska-dekonstrukciya> (reference date: 10.09.2025) [in Ukrainian].
 7. Lenska, S. (2002). Roman V. Yermolenka "Lovets okeanu. Istoriia Odisseia" yak filosofskyi sikvel homerivskoho eposu [V. Yermolenko's novel "The Ocean Catcher. The History of the Odyssey" as a philosophical sequel to the Homeric epic]. *Folia Philologica*. No. 4. Pp. 51–57 [in Ukrainian].
 8. Manoilova, O. (2022). Roman Madeline Miller "Tsyrtsia" yak retelinh antychnoho siuzhetu v suchasni literaturi [Madeline Miller's novel "Circe" as a retelling of the ancient plot in modern literature]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Hraal nauky"*. No. 23. Pp. 329–333 [in Ukrainian].
 9. Publii Ovidii Nazon (2019). *Metamorfozy* [The Metamorphoses]. [poema]; transl. from Latin by Andrii Sodomora. Lviv: Apriori. 519 p. [in Ukrainian].
 10. Miller, M. (2024). *Tsyrtsia* [Circe]; transl. from English by O. Hladkyi. Kharkiv : Vivat. 400 p. [in Ukrainian].
 11. Uliura, H. (2024). Inanno, pid chas pidzemnykh obriadiv movchy! [Inanna, during the underground rites, be silent!]. *Posestry. Chasopys*. 2024. No. 111. Access mode: <https://posestry.eu/zhurnal/no-111/statya/inanno-pid-chas-pidzemnykh-obryadiv-movchy> (reference date: 15.09.2025) [in Ukrainian].
 12. Clerke E. M. (1899). *Fable and Song in Italy*. London: Grant Richards. 260 p. [in English].
 13. Gniady, J. (2015). Kirke o trujacym czarze. Wizerunek mitologicznej czarodziejki w literaturze i sztuce przelomu XIX i XX wieku. [Circe with her poisonous charm. The image of the mythological enchantress in literature and art of the turn of the 20th century]. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Literackie*. Nr 55. S. 95–110. [in Polish].
 14. Yarnall, J. (1994). *Transformations of Circe: The History of an Enchantress*. University of Illinois Press: Urbana and Chicago. 245 p. [in English].

Стаття надійшла до редколегії: 25.09.2025

Схвалено до друку: 28.11.2025